



**LIETUVOS RESPUBLIKOS  
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai  
El. paštas post@socmin.lt

2018-12-03 Nr. (1.19 -2018-1046)2-1429  
I 2018-11-30 Nr. (16.1-31)SD-6324

**DĖL ĮSTATYMŲ PAKEITIMO PROJEKTŲ NR. 18-14032, 18-14033, 18-14034 DERINIMO**

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su skubos tvarka (per 1 darbo dieną) pateiktais derinti įstatymų projektais Nr. 18-14031, 18-14032, 18-14033, abejodama abejonės dėl aiškinamajame rašte nurodytų problemų, sąlygotų esamos redakcijos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo spragų bei trūkumų tinkamai įgyvendinant jo nuostatas praktikoje, sprendimo pateiktų įstatymų projektų pagalba, teikia pastabas ir pasiūlymus jų tobulinimui.

*Dėl vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 2, 14, 30, 31, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 47, 49, 50, 52 straipsnių, pakeitimo, įstatymo papildymo 34<sup>1</sup>, 36<sup>1</sup>, 36<sup>2</sup> ir 36<sup>3</sup> straipsniais ir 38, 39 ir 40 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. 18-14032*

1. Įstatymo projekto 1 straipsnio 1 dalyje vietoj žodžių junginio „atstovams pagal įstatymą“ siūlytina įrašyti keičiamo įstatymo 40 straipsnyje, reglamentuojančiame atvejo vadybos procesą, vartojamą žodį „šeimai“. Pritarus siūlymui būtų suderintos keičiamo 2 straipsnio 1 dalies ir 40 straipsnio nuostatos bei pašalintos praktinės teisės normų taikymo ir skirtingo interpretavimo problemos, kadangi atstovais pagal įstatymą yra ne tik tėvai, bet ir globėjai (fiziniai, juridiniai asmenys, laikinieji ir nuolatiniai globėjai), taip pat Civilinio kodekso 250 str. 4 d. nustatytais atvejais – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba.

2. Projekto 1 straipsnio 2 dalyje išbraukti žodžių junginį „augti šeimoje su tėvais“, šeimos ryšių išsaugojimas“. Šis siūlymas paremtas keliais argumentais:

2.1. geriausių vaiko interesų principas yra išsamiai atskleistas įstatymo 4 straipsnio „Vaiko teisių ir laisvių apsaugos įgyvendinimo principai“ 1 punkte, siūlomas pakeitimas nėra suderintas su galiojančios įstatymo redakcijos 4 straipsnio 1 punktu.

2.2. nacionalinėje teisėje valstybės garantija dėl vaiko ir šeimos neišskyrimo realizuojama (turi būti realizuojama) per Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalies, Civilinio kodekso 3.155 straipsnio 1 dalies, 3.157 straipsnio 1 dalies, 3.161 straipsnio 3 dalies, 3.163 straipsnio 1 dalies, 3.165 straipsnio 1 dalies, 3.170 straipsnio 1 dalies, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 7 punkto, 9 straipsnio, 12 straipsnio, 13 straipsnio 2 dalies, 31 straipsnio 1 dalies, 33 straipsnio teisės normų, įtvirtinančių principinę vaiko teisių apsaugos nuostatą, numatančių vaiko teisę augti šeimoje ir tėvų pirmumo teisę prieš kitus asmenis auklėti ir rūpintis savo vaikais bei vaikų teisę bendrauti su skyrium gyvenančiais tėvais, įgyvendinimą praktikoje.

2.3. siūloma vaiko interesų sąvokos formuluotė neatitiktų ne tik Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatų, bet ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT), Lietuvos

Aukščiausiojo Teismo (LAT) suformuotos praktikos, kadangi vaiko interesų turinys nustatomas kiekvienu atveju individualiai, interesų turinio elementai gali būti skirtingi, priklausomai nuo nagrinėjamos situacijos, kintančių vaiko poreikių (vaikas švietimo sistemoje, sveikatos priežiūros sistemoje, kitų vaiko teisių užtikrinimas ar naudojimosi laisvėmis įgyvendinimas, vaikas saugioje šeimos aplinkoje, vaikas šeimos aplinkoje, kurioje jam kyla realus pavojus sveikatai, saugumui, gyvybei). Nepaneigiant, kad vaiko išskyrimas su šeima gali būti taikomas kaip kraštutinė priemonė apsaugant vaiko teises ir užtikrinant jo interesus, ir valstybės pareigos teikti tėvams paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui ir priežiūrai<sup>1</sup>, siūlytina tobulinti šios teisės užtikrinimo mechanizmą, o ne atsisakyti vaiko interesų sąvokoje vaiko interesų turinio elementų visumos vertinimo.

2.4. paminėtina, kad LAT, formuodamas praktiką vaiko interesų vertimo srityje, laikosi pozicijos, jog „vaikui, kaip besivystančiam žmogui, svarbiausia turėti geras vystymosi sąlygas, todėl vaiko interesus visų pirma nulemia teigiamas vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės, vystymasis, atsižvelgiant į jo dvasinius, psichologinius, kultūrinius, moralinius, tautinius, materialinius ir kitokius poreikius. Vaikui augant keičiasi ir jo interesai, tačiau pagrindiniai iš jų nekinta, pavyzdžiui: vaiko poreikis turėti geras socialines ir kitokias sąlygas vystytis, galimybę bendrauti su tėvais, broliais, seserimis, bendraamžiais, vystytis savo tautybės visuomenėje, ugdyti turimus talentus ir pan. [...] Be bendrų vaiko interesų, yra interesų, kurie kiekvienam vaikui skiriasi, atsižvelgiant į vaiko charakterio savybes, pomėgius, siekius, amžių, sveikatą, supančią aplinką ir t.t. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio mėn. 21 d. Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium, apžvalga Nr. A2-35).

EŽTT, Europos žmogaus teisių konvencijos kontekste analizuodamas pozityviasias valstybės pareigas, valstybės ir savivaldybių (nacionalinėms) institucijoms sprendžiant materialiuosius ir procesinius vaiko gyvenamosios vietos ir bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina) tvarkos nustatymo klausimus bei praktiškai įgyvendinant teismo sprendimus, kertiniu atskaitos tašku laiko prioritetinius vaiko interesus. EŽTT praktikoje nuolat pažymima, kad Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnis apima tėvų teisę į priemones, kurių turi būti imtasi siekiant juos suvienyti su vaikais, ir nacionalinių institucijų pareigą imtis šių priemonių ne tik tais atvejais, kai sprendžiama dėl priverstinio vaikų perdavimo valstybės globai, bet ir bylose, kuriose bendravimo ir gyvenamosios vietos ginčai dėl vaikų kyla tarp tėvų (vieno iš tėvų) ir kitų vaiko šeimos narių (EŽTT sprendimai bylose *Fusca prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 34630/07, 2010 m. liepos 13 d.; *Hokkanen prieš Suomiją*, pareiškimo Nr. 19823/92, 1994 m. rugsėjo 14 d.).

Vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje. Šeima yra svarbiausia terpė, kurioje vaikas gali sėkmingai augti, vystytis ir tobulėti. Jungtinių Tautų Gairėse<sup>2</sup> dėl alternatyvios priežiūros (globos) vaikams, pažymėta, jog būtina stiprinti šeimos ryšių išsaugojimą arba sugražinimą atgal į šeimą, tačiau, nepavykus to padaryti, priimti kitą tinkamą ir pastovų sprendimą, įskaitant ir įvaikinimą.

Tačiau paminėtina ir tai, kad EŽTT yra pažymėjęs, kad vaiko gražinimas į biologinę šeimą ne visada atitinka jo interesus (*Z. J. prieš Lietuvą*, Nr. 60092/12, *Y. C. prieš Jungtinę Karalystę*,

<sup>1</sup> Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 9, 18 bei kiti su jais sisteminiais ryšiais susiję straipsniai – 5 (tėvų ir šeimos pareigos ir teisės, besivystantys vaiko gebėjimai), 3 straipsnio 2 dalis ir 27 straipsnis (valstybės pareiga padėti tėvams užtikrinti vaikui pakankamą pagalbą ir tinkamas gyvenimo sąlygas).

<sup>2</sup> Guidelines on the Alternative Care of Children. United Nations. 2009.

Nr. 4547/10). Sprendžiant vaiko grąžinimo biologiniam tėvui (motinai) klausimą, svarbiausia yra nustatyti vaiko interesus ir kas juos geriausiai galėtų užtikrinti.

2.5. Priėmus Projekto rengėjų siūlomą vaiko interesų formulotę, pagal kurią vaiko interesus geriausiai ir visų pirma atitinka vaiko gyvenimas (augimas) šeimoje su tėvais, šeimos ryšių išsaugojimas (ši teisė pagal galiojančio Civilinio kodekso redakciją nėra absoliuti), kyla pagrįstų abejonių dėl CK 3.180 straipsnio 4 dalies, 3.209 (įvaikinimas), 3.249 (globa) ir kt. straipsnių, taip pat Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 12 straipsnio 2 dalies taikymo praktikoje, nes *pagal siūlomą vaiko interesų apibrėžimo konstrukciją* išskyrimas su tėvais, tėvų bendravimo su vaikais ribojimai dėl objektyvių priežasčių neatitiks vaiko interesų.

3. Įvertinant tai, kad įstatymo projektu siūloma įvesti naujus teisinius institutus bei vaiko teisių ir interesų užtikrinimo instrumentus, turėtų būti papildytas Projekto 1 straipsnis, įtvirtinant sąvokas „apsaugos vaikui poreikis“, „vaiko laikinoji priežiūra“ ir kt.

4. Papildyti Projekto 2 straipsnio 1 dalį, po žodžio „vaikas“ įrašant žodžių junginį „dėl objektyvių priežasčių“. Priešingu atveju lieka neaišku, kodėl greta kitų su tėvų valdžios įgyvendinimu susijusių aplinkybių nėra vertinamas tėvų pareigos išlaikyti savo vaikus nevykdymas ir kaip siūloma nuostata koreliuoja (atitinka) su projekto 4 straipsniu (esamo 31 straipsnio papildymu 4 dalimi, 32 straipsniu.)

5. Abejotina, ar tikslingas Projekto rengėjų siūlymas papildyti galiojančio įstatymo redakcijos 4 straipsnį siūlomomis Projekto 2 straipsnio nuostatomis, nes galiojančio įstatymo redakcijos 4 straipsnyje įtvirtintos bendrosios nuostatos, garantuojančios *vaiko teisės* į socialinę apsaugą ir valstybės finansinę paramą realizavimą. Tuo tarpu Projekto 2 straipsnio normos reglamentuoja paramą vaiką prižiūrinčiam asmeniui (1 dalis) ar socialinių paslaugų apmokėjimą (2 dalis). Todėl siūloma svarstyti šiomis nuostatomis atitinkamai papildyti projekto 34<sup>1</sup> ir 43 straipsnius juose įtvirtinant blanketines normas į specialiuosius įstatymus (Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, Socialinių paslaugų įstatymas).

6. Nepritarus aukščiau išdėstytai pastabai, siūlome tikslinti Projekto 2 straipsnio 1 dalies formulotę, išskiriant apmokėjimą už socialines paslaugas ir paramą prižiūrinčiam asmeniui.

7. Įvertinus Projekto 2 straipsnio 1 dalies nuostatos turinį, siūlytina įvertinti, ar katu su Projektu Nr. 18-14032 neturėtų būti teikiamas ir Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimo projektas.

8. Projekto 2 straipsnio 2 dalyje išbraukti žodžių junginį „gydymo įstaigoje“, kadangi vaiko apgyvendinimas ne socialines, o sveikatos priežiūros paslaugas teikiančioje įstaigoje prieštarauja vaiko teisėms ir interesams, sveikatos priežiūros įstaigos (Projekte – „gydymo įstaigos“) socialinių vaiko priežiūros paslaugų neteikia. Be to, sveikatos priežiūros paslaugų teikimas gydymo įstaigoje yra apmokamas iš PSDF lėšų.

9. Siūlytina tobulinti Projekto 3 straipsnį (įstatymo 30 straipsnį):

9.1. 30 straipsnio 1 dalyje išbraukti žodį „tyčinius“;

9.2. suderinti 30 straipsnio 1 ir 10 dalies nuostatas, kurios, vaiko teisių apsaugos kontrolierės vertinimu, nėra tarpusavyje suderintos ir nuoseklios.

Įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad asmenims, įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu pripažintiems kaltais padarius atitinkamas (įvardintas) nusikalstamas veikas, neatsižvelgiant į teistumo išnykimą ar panaikinimą, jeigu nuo nusikalstamos veikos padarymo nėra praėję 25 metai, taikomi darbo, veiklos, susijusios su vaikais, draudimai.

Įstatymo 30 straipsnio 10 dalyje įtvirtintina, kad šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems asmenims darbo apribojimai, taikomi 25 metų laikotarpiu, gali būti peržiūrimi tik pasibaigus šiam terminui, jeigu šie asmenys nepadarė naujų nusikalstamų veikų, nurodytų šio straipsnio 1 dalyje.

Atsižvelgiant į tai, kad 30 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas konkretus tam tikriems asmenims taikomas darbo apribojimo terminas, nėra aišku apie kokią apribojimo peržiūros procedūrą yra kalbama 30 straipsnio 10 dalyje.

Atsižvelgiant į skirtingą kitų valstybių praktiką, vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, turėtų būti priimtas sprendimas, renkantis iš kelių alternatyvų, t. y.:

- įstatyme įtvirtinamas konkretus darbo apribojimo terminas (25 metai ar ilgesnis), nenumatant jo peržiūrėjimo galimybės, kuriam pasibaigus asmeniui nėra taikomi darbo su vaikais apribojimai;

- įstatyme įtvirtinamas konkretus darbo apribojimo terminas (25 metai ar ilgesnis), numatant jo peržiūrėjimo galimybes ir atitinkamai šiame ar kitame įstatyminio lygmens teisės akte reglamentuojant peržiūros mechanizmą;

- įstatyme įtvirtinamas neterminuotas apribojimas ir minimalus darbo apribojimo peržiūrėjimo terminas (vienas ar skirtingi terminai, priklausomai nuo nusikaltimo sunkumo ar kt.), kuriam suėjus asmuo gali kreiptis į kompetentingą instituciją dėl šio draudimo panaikinimo; atitinkamai šiame ar kitame įstatyminio lygmens teisės akte turėtų būti reglamentuotas draudimo peržiūros mechanizmas.

Priėmus sprendimą turėtų būti tikslinama ir 30 straipsnio 5 dalis.

Jeigu būtų priimtas sprendimas įtvirtinti įstatyme konkretų darbo apribojimo terminą, vaiko teisių apsaugos kontrolierė siūlytų svarstyti galimybę įtvirtinti ilgesnį darbo apribojimo terminą, nei įtvirtintas šiuo metu galiojančiame įstatyme.

9.3. išplėsti 30 straipsnio 1 dalies 1 punktą, atsisakant baigtinio įstaigų, įmonių ir organizacijų, paslaugų sąrašo, kadangi praktikoje galimos įvairios situacijos ir svarstyti galimybę šį punktą išdėstyti taip:

„1) dirbti ar užsiimti savanoriška veikla vaiko teisių apsaugos, vaikų socialinėse, švietimo, ir sporto, sveikatos priežiūros (ir) ar kitas paslaugas vaikams teikiančiose įstaigose, įmonėse ir organizacijose;

9.4. atsižvelgiant į tai, jog svarstant teistų už seksualinio pobūdžio nusikaltimus asmenų darbo apribojimo griežtinimo, šiuo metu galiojančių nuostatų įgyvendinimo ir kitus susijusius klausimus<sup>3</sup> buvo nurodyta, jog praktikoje kyla klausimų dėl Įstatymo nuostatų taikymo, siūlytina svarstyti galimybę tobulinti 30 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktus, įtvirtinant bendresnio pobūdžio draudimą ir šiuos punktus išdėstyti taip:

„2) dirbti darbą kitose, negu nurodytos šio straipsnio 1 dalies 1 punkte, įstaigose, įmonėse ir organizacijose, taip pat jose užsiimti savanoriška veikla, jeigu šis darbas ar savanoriška veikla tiesioginiais ir (ar) reguliariais kontaktais yra susijęs su vaikais;

3) verstis individualia veikla, jeigu ši veikla tiesioginiais ir (ar) reguliariais kontaktais susijusi su vaikais“

9.5. atsižvelgiant į tai, kad už tam tikras nusikalstamas veikas atsako asmenys, kuriems nusikalstamos veikos padarymo metu buvo suėję 14 metų, siūlytina svarstyti galimybę atitinkamai tikslinti 30 straipsnio 2 dalį.

<sup>3</sup> Lietuvos Seimo narės R. Šalaševičiūtės 2018 m. sausio 12 d. kreipimesi iškeltos problemos, svarstytos Lietuvos Respublikos Vyriausybėje, Socialinės apsaugos ir darbo, Teisingumo ir Vidaus reikalų ministerijose.

9.6. darant prielaidą, jog, siekiant stiprinti vaiko teisių apsaugą, gali būti tikslinga nustatyta papildomus darbo su vaikais (ir kitais pažeidžiamoms grupėms priskiriamais asmenimis) apribojimus tam tikrų profesijų atstovams, jų veiklą, jiems taikomus reikalavimus ar pan. reglamentuojančiuose teisės aktuose, siūlytina svarstyti galimybę Įstatymo 30 straipsnio 3 ar kitoje šio straipsnio dalyje įtvirtinti atitinkamą nuostatą.

9.7. tikslinti 30 straipsnio 5 dalį (ir (ar) galimai įstatymo nuostatas, reglamentuojančias įgyvendinimą), aiškiai reglamentuojant: asmenų, kuriuose ketinama įdarbinti ar priimti savanoriškai veiklai, patikrinimus; asmenų, kurie jau dirba ar vykdo savanorišką veiklą patikrinimą, išgaliojus įstatymui patikrinimą; reguliarių (periodinių) dirbančių ar savanorišką veiklą vykdančių asmenų patikrinimą; tikslinį patikrinimą, jeigu gaunami duomenys keliantys pagrįstų abejonių, ar asmeniui nėra taikomi 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti apribojimai.

Svarstyтина, ar atitinkamos nuostatos neturėtų būti įtvirtintos ir dėl paslaugas teikiančių asmenų (įstatymo 30 straipsnio 6 dalis).

9.8. nepritariame 30 straipsnio 6 dalies pakeitimui, kuriuo liberalizuojama nuostata dėl paslaugų teikėjo patikrinimo. Manome, kad paslaugų gavėjas privalo paslaugų teikėjo prašyti, o paslaugų teikėjas privalo pateikti pažymą (ar kitu būdu patvirtinti), kad jam nėra taikomi 30 straipsnio 1 dalyje nustatyti apribojimai.

9.9. kelia abejonių sprendimas išbraukti įstatymo 30 straipsnio 7 dalį. Nežinant projekto rengėjų argumentų, svarstyтина, jog ši nuostata turėtų būti tikslinama, atsižvelgiant į esamas (planuojamas) duomenų patikros ir teikimo procedūras, galimybes.

Taip pat kelia abejonių siūlymas 30 straipsnio 7 dalyje įtvirtinti nuostatą, kad darbdavį skiriantis subjektas atsako už darbdavio tinkamą pareigų, nurodytų šio straipsnio 5 dalyje, vykdymą. Manytina, kad subjektas skiriantis asmenį į atitinkamas pareigas turėtų būti atsakingas, jog skiriamas asmuo atitiktų teisės aktuose nustatytus reikalavimus.

Darbdavys turėtų būti atsakingas už priimamų darbuotojų atitikimą teisės aktų reikalavimams, o paslaugų gavėjas – kad paslaugas teikiantis asmuo atitinka nustatytus reikalavimus (jam nėra taikomi darbo su vaikais apribojimai), kaip tai iš dalies numatyta 30 straipsnio 9 dalyje.

9.10. tobulinti 30 straipsnio 9 dalyje, reglamentuojant atitinkamas pasekmes asmenims ne tik, kai paaiškėja, jog buvo pateikti melagingi ar tikrovės neatitinkantys duomenys, tačiau taip pat ir kai paaiškėja, jog atsirado 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti apribojimai darbo, savanoriškos veiklos ar paslaugų teikimo metu, t. y. atlikus periodinį ar tikslinį patikrinimą.

19.11. siūlytina svarstyti, jog įstatymo 30 straipsni (9 dalis ar kt.) galėtų būti papildytas bendra nuostata, jog reikalavimų dėl darbo apribojimo taikymo, patikros ir kt. įgyvendinimo priežiūrą vykdo ir nustatę pažeidimus informuoja atsakomybę galinčias taikyti institucijas kompetentingos valstybės institucijos (pvz., Socialinių paslaugų ir priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, vertinantis socialinės globos kokybę, išduodantis licencijas teikti socialinę globą, Seimo kontrolierių įstaiga ir kt.).

10. Papildyti Projekto 4 straipsnį, po žodžio „asmenims“ įrašant žodžių junginį „šio įstatymo 34<sup>1</sup> straipsnio nustatytais atvejais ir tvarka“.

11. Įvertinant tai, kad Projekto 5 straipsnio (Įstatymo papildymo nauju 34<sup>1</sup> straipsniu) nuostatų reguliavimo dalykas yra vaiko laikinoji priežiūra, kaip viena iš vaiko apsaugos priemonių, kuri gali būti taikoma (aiškinant sistemiškai Projekto nuostatas) tik reaguojant į pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą ir nustatčius vaiko apsaugos poreikį, siūlytina, siekiant teisinio

reguliavimo aiškumo ir galimų nuostatų praktinio įgyvendinimo problemų atėityje, šio straipsnio nuostatas išdėstyti naujame Įstatymo 36<sup>4</sup> straipsnyje.

12. Projekto 5 straipsnio 1 dalies 1 punkte vietoj žodžio „palieka“ įrašyti „perduoda“, kadangi pagal to paties straipsnio 4 dalį asmenys, kuriems bus perduodamas (paliekamas) vaikas pateiks rašytinį įsipareigojimą užtikrinti vaikui saugią aplinką.

13. Projekto 5 straipsnio 2 dalyje vietoj žodžių „vaikui užtikrinta saugi aplinka“ įrašyti „dėl kurių buvo nustatytas vaiko apsaugos poreikis, kuris buvo užtikrintas“.

14. Įvertinti Projekto 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą 20 darbo dienų vaiko laikinosios priežiūros terminą galimai per ilgą trukmės aspektu, ypač įvertinant tai, kad asmenys, kuriems bus vaikas perduotas laikinajai priežiūrai nebus vertinami dėl tinkamumo juos prižiūrėti ir užtikrinti saugumą (Įstatymo 30 straipsnyje nurodyti pagrindai, kritinės sveikatos būklės ir pa.). Taip pat siūlytina svarstyti galimybę terminą skaičiuoti ne darbo dienomis. Taip pat įstatymo projekte turėtų būti numatyta, ar šeimai laikinosios priežiūros metu teikiamos paslaugos (pagalba), kas nustato poreikį, kas ir kokių periodiškumu vertina, ar laikinosios priežiūros metu vaikui užtikrinama saugi aplinka.

15. Tikslinti Projekto 5 straipsnio 3 dalies formuluotę, kadangi įstatymo 43 straipsnis nenustato vaiko laikinosios globos inicijavimo proceso (43 straipsnis reglamentuoja vaiko laikiną apgyvendinimą).

16. Įvertinant tai, kad 5 straipsnio 3 dalyje siūloma įtvirtinti maksimalų vaiko laikinosios priežiūros terminą, siūloma įvertinti poreikį nustatyti ir maksimalią 5 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatytos priemonės (vaiko ir jo tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą laikino apgyvendinimo socialinę priežiūrą teikiančioje socialinių paslaugų įstaigoje) trukmę.

17. Tikslinti Projekto 5 straipsnio 4 dalies nuostatas juridinių asmenų (socialinių paslaugų įstaigos) rašytinio įsipareigojimo užtikrinti vaikui saugią aplinką dalyje kaip galimai perteklinio.

18. Projekto 6 straipsnyje po žodžio „suteikta“ įrašyti „žinomai“, po žodžio „Už“ įrašyti žodį „žinomai“.

19. Tikslinti Projekto 7 straipsniu keičiamo Įstatymo 36 straipsnio 1 dalį, nustatant, kad psichologas išklauso vaiką ne tik tais atvejais, kai vaikas galimai patyrė smurtą, bet ir tais atvejais, kai vaikas turi specialiųjų poreikių, raidos sutrikimų ir kt.

20. Tikslinti Projekto 7 straipsniu keičiamo Įstatymo 36 straipsnio 2 ir 3 dalies nuostatas, jas suderinant tarpusavyje.

21. Tikslinti Projekto 7 straipsniu keičiamo Įstatymo 36 straipsnio 4 dalį, nurodant, kad normoje minėti veiksmai atliekami nustačius pavojų vaiko sveikatai, saugumui ir gyvybei neutralioje (ne vaiko gyvenamojoje) aplinkoje. Taip pat, siekiant to paties įstatymo normų dermės tarpusavyje, siūlytina įvertinti tikslingumą prieš žodį „pavojų“ įrašyti „realų“ (36<sup>1</sup> straipsnio 3 dalies analogija).

22. Tikslinti Projekto 7 straipsniu keičiamo Įstatymo 36 straipsnio 5 dalį, reglamentuojant ne tik garso ir vaizdo įrašų darymo, bet ir saugojimo, naudojimo ir sunaikinimo tvarką.

23. Tikslinti Projekto 8 straipsnio (Įstatymo papildymas 36<sup>1</sup> straipsniu) 1 dalies nuostatas, nurodant kokiais kriterijais vadovaujantis vertinama vaiko situacija, kas tvirtina minėtus kriterijus. Šio straipsnio 2 dalyje nustatytas vaiko funkcionavimo ir socialinės aplinkos rizikos veiksnių vertinimas nėra informatyvus bei teisiškai tikslus, taip pat nėra teisiškai tiksliai

suformuluota vaiko situacijos vertinimo ir būtinybės vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikio takoskyra.

24. Projekto 8 straipsnio 4 dalyje, įvertinant tai, kad šioje teisės normoje nurodytų veiksmų ar (ir) sprendimų apskundimas vaiko teisių apsaugos kontrolieriui šių sprendimų, veiksmų nestabdo, o vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus sprendimai neužtikrinami valstybinės prievartos priemonėmis ir yra rekomendacinio pobūdžio, išbraukti žodžius „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriui“.

25. Tikslinti Projekto 8 straipsnio 5 dalies formuluotę, įvertinant tai, kad Projektu Įstatymo 40 straipsnis pripažįstamas netekusiu galios.

26. Projekto 8 straipsnio 5 dalis ir Projekto 36<sup>2</sup> straipsnis reglamentuoja tą patį santykį (atvejo vadybą), todėl šių straipsnių nuostatos turėtų būti suderintos tarpusavyje ir atsisakyta perteklinio to paties santykio reglamentavimo.

27. Manytina, jog nėra tikslinga atsisakyti įstatymo lygmenyje reglamentuoti pagrindinius atvejo vadybos principus ir procesus, taip pat atvejo vadybininko funkcijas ir terminus, per kuriuos jos turi būti atliktos (Projekto 11 straipsniu keičiamo Įstatymo 37 straipsnio 5 dalies pripažinimas netekusia galios, Projekto 13 straipsniu keičiamo Įstatymo 41 straipsnio 3 ir 6 dalių pakeitimai/pripažinimai netekusiomis galios).

28. Tikslinti Projekto 11 straipsniu keičiamo Įstatymo 37 straipsnio 6 dalį, vietoj žodžio „krizė“ vartojant kituose įstatymo straipsniuose naudojamas sąvokas. Taip pat lieka neaišku, kaip įspėjimas dėl atsakomybės tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą galėtų teigiamai paveikti „krizės šeimoje gilėjimą“.

29. Tikslinti Projekto 11 straipsniu keičiamo Įstatymo 37 straipsnio 7 dalį, vietoj žodžių „vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą pakeitė elgesį, tinkamai rūpinasi vaiko saugumu, auklėjimu ir priežiūra“ įrašyti „išnykus aplinkybėms, dėl kurių buvo taikyta atvejo vadyba“.

30. Tikslinti Projekto 14 straipsnį, nes 36<sup>3</sup> straipsnio 1 dalies 3 punkte nėra nustatyta vaiko paėmimo iš nesaugios aplinkos paėmimo tvarka, o pateikta nuoroda į teisės normą, nustatančią pareigą kreiptis į teismą dėl leidimo paaimti vaiką.

31. Tikslinti Projekto 15 straipsnio formuluotę, kadangi 36<sup>3</sup> straipsnio 1 dalies 3 punkte nėra nustatyti vaiko paėmimo iš jam nesaugios aplinkos pagrindai.

32. Neaišku kokių pagrindų susiaurinamas kitų misterijų dalyvavimas užtikrinant vaiko teisių apsaugą, pvz., Kultūros, Vidaus reikalų, Ūkio, Susisiekimo ministerijos taip pat priima sprendimus susijusius su vaikais (pvz. prekybos taisyklės ir kt.). Taip pat neaišku, kodėl siaurinant misterijų ratą, nepripažįstamos netekusiomis galios 49 straipsnio nuostatos. Todėl siūlytina Projekto 16 straipsnyje atsisakyti misterijų vardinimo arba jas įrašyti visas misterijas, taip pat patikslinti Švietimo ir mokslo bei Ūkio misterijų pavadinimus, įvertinant Vyriausybės įstatymo Nr. I-464 29 straipsnio pakeitimo įstatymą.

33. Tikslintinas Projekto 17 straipsnis. Turint omenyje diskusijas centralizuoto asmenų patikros pagal 30 straipsnio 1 dalies reikalavimus mechanizmą, kelia abejonių, jog įstatymo 49 straipsnio 3 dalies papildymas 7 punktu, 4 dalies – 6 punktu ir 49 straipsnio papildymas 7 dalimi sudarys prielaidas tinkamai įgyvendinti įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus apribojimus. Taip pat abejonių kelia siūlymas 49 straipsnio 7 dalyje įtvirtinti nuorodą, jog leidimai neišduodami užsiimi veikla tik susijusia su kultūrine veikla ar vaikų priežiūra.

Taip pat svarstyta, jog turėtų būti įvertinta ne tik registruose esančių tam tikros profesijos asmenų patikra, bet ir tam tikruose sąrašuose esančių asmenų, kurių paslaugomis naudojami valstybės (galimai ir kitos) institucijos, patikra. Pavyzdžiui, Valstybės garantuojamos teisinės

pagalbos tarnyba administruoja Psichologų, pageidaujančių padėti apklausti asmenis baudžiamajame procese sąrašą.

34. Pagrįstų abejonių kelia siūlymas Projekto 17 straipsniu papildyti 49 straipsnio 3 dalį 6 punktu dėl socialinės pedagoginės pagalbos, vaiko teisių apsaugos (saugumo) užtikrinimo mokykloje, kadangi šio straipsnio 3 dalies 1 ir 3 punktuose įtvirtintos nuostatos dėl švietimo pagalbos prieinamumo ir teikimo, o 2 punkte įtvirtintos nuostatos dėl vaiko apsaugos (apgynimo) nuo vaiko teisių pažeidimo, smurto prevencijos mokyklose.

Paminėtina, kad socialinė pedagoginė pagalba yra švietimo pagalbos dalis – švietimo pagalba (profesinis orientavimas, švietimo informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba, sveikatos priežiūra mokykloje, konsultacinė, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir kita pagalba) – mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą (Švietimo įstatymo 2 straipsnio 29 dalis, 6 straipsnis).

35. Kelia abejonių siūlymas Projekto 19 straipsniu papildyti Įstatymo 52 straipsnį 3 dalimi, įtvirtinant savivaldybės administracijos direktoriaus pareigą atlikti periodines tik švietimo įstaigų direktorių patikras dėl jų teistumo. Jeigu būtų pritarta šiai nuostatai, ji turėtų būti išplėsta ir įtvirtinta kaip bendra, numatanti pareigą vykdyti visų savivaldybės įstaigų vadovų, kurių veikla yra susijusi su vaikais ir (ar) šeimomis, periodinius patikrinimus.

36. Pažymėtina, kad vaiko teisių apsaugos kontrolierė, teikdama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir jos sudarytai darbo grupei pasiūlymus dėl Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo tobulinimo, siūlė svarstyti, ar laikinosios globos nustatymo susiejimas su leidimu paimti vaiką iš atstovų pagal įstatymą (CK3.250 straipsnio 3 dalis), yra proporcingas siekiamam tikslui ir ar šios srities teisinis reguliavimas nesukelia praktinio taikymo problemų ir leidžia išspręsti vaiko, likusio be įstatyminių atstovų, globos nustatymo klausimus per optimaliai trumpą laiką. Buvo atkreiptas dėmesys, kad šio teisinio instituto praktinio taikymo ir teisės nuostatų dermės problemos kyla tais atvejais, kai vaikas netenka (miršta) vienintelio iš turėtų vaiko atstovų pagal įstatymą (nuolatinės globos teisme nustatymo procesas užtrunka, siekiant užtikrinti vaiko interesų apsaugą tikslinga skirti ne apgyvendinimo paslaugas pagal VTAPI 43 straipsnį, o nustatyti laikinąją globą, kuri išspręstų ir vaiko išlaikymo klausimus), o teismai, nagrinėdami prašymus dėl leidimo paimti vaiką iš atstovų pagal įstatymą susiduria su teisės taikymo problemomis, nes minėtu atveju nėra realaus pavojaus vaiko saugumui, sveikatai, gyvybei jo gyvenamojoje aplinkoje bei nėra subjekto, iš kurio vaikas gali būti paimamas. Pastebėtina, jog praktikoje yra atvejų, kai argumentu, kad nėra realaus pavojaus vaiko saugumui, sveikatai, gyvybei, motyvuojamas atsisakymas išduoti teismo leidimą paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą ir tais atvejais, kai vienas iš vaiko atstovų pagal įstatymą yra miręs, kitas visiškai nesidomi ir nesirūpina vaiku, jo buvimo vieta nėra žinoma.

Taip pat vaiko teisių apsaugos kontrolierė siūlė svarstyti galimybę (poreikį) įstatyminiame lygmenyje aiškiai ir konkrečiai reglamentuoti skubaus ir planuoto vaiko paėmimo iš atstovų pagal įstatymą procesus bei procedūras.

Susipažinus su pateiktu derinti projektu matyti, kad paminėtų problemų siūlomi teisinio reguliavimo pakeitimai neišsprendžia.

37. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad vienas iš esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas ir aiškumas (Lietuvos Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas Nr. 21/2003). Teisinio tikrumo, aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui. Jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių.



Todėl siūlome tobulinti pateiktą derinti projektą, ypatingą dėmesį skiriant naujus institutus ir teisinius santykius reguliuojančių normų tarpusavio dermei, jų tikslumui bei aiškumui, dviprasmybių pašalinimui.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 75 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. 18-14033 ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 580 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. 18-14034 pastabų ir pasiūlymų neturi.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė